

Sběratelské zprávy HK

č. 135

(jaro 2012)

TENTO VÝTISK SBĚRATELSKÝCH ZPRÁV HK JE BEZPLATNOU A NEDĚLNOU PŘÍLOHOU AUKČNÍHO KATALOGU Č. 131 ČNS, Pobočky v Hradci Králové.

Obsah:

1. *Milan Borůvka*: Díly follisu z mincovny Řím
2. *Jaroslav Syrový, Ivona Syrová*: Kramerův pražský půlkrejcar Marie Teresie
3. *Martin Diviš*: Dvanáctikrejcar markraběte Friedricha VII. Magnuse Baden-Durlac
4. *Petr Bárta*: Německá kolonie Kiautschou
5. *Martin Foukal*: Ražby Josefa Víta, nově nalezené ražby
6. *Zdeněk Nechanický*: Český numismatik Josef Neumann (1815-1878)
7. *Zdeněk Nechanický*: Vzpomínka na Karla Castelina
8. *Vojtěch Brádl*: Poznámky k několika nálezhům mincí a papírových platidel z Hradce Králové
9. *Josef Ptáček*: Rolnické mlýnské a pekárenské družstvo v Praskačce (okr. Hradec Králové) a jeho poukaz na 4 kg chléb
10. *Petra Jana*: Zajímavé známky schwarzenberských pivovarů Vimperk a Protivín
11. *Marek Cajthaml*: Neurčené účelové ražby, 19. část
12. *Výbor královéhradecké pobočky*: Plán činnosti na rok 2013

Milan Borůvka

Díly follisu z mincovny Řím

Po Constantinově vítězné bitvě proti Maxentiovi u Mulvijského mostu v roce 312 začala Římská mincovna razit mince o stejném standartu, jako galské mincovny. Follis byl standardním nominálem, který se blížil 1/72 římské libry (asi 4,5 g) o průměru kolem 21 mm. Hlavními nápěty na reversu byly tyto opisy GENIO POPVLI ROMANI, MARTI CONSERVATORI, SOLI INVICO COMITI a SPQR OPTIMO PRINCIPI. V Římské mincovně byly v tomto období raženy také dva nižší nominály (snad díly) s číslem patrně značícím nominální hodnotu a opisy VIRT EXERCIT GALL a PACI PERPET.

Argumentem hovořícím pro odlišné nominály, s číslovkami XII (revers PACI PERPET) a XVI (revers VIRT EXERCIT GALL), tvoří jednoznačný odklon od tradičního odlišení jednotlivých nominálů ražených v minulosti římskou mincovnou. Radiátus byl použit pro jiný nominál a číslice XII a XVI odlišují díly hlavního nominálu - follisu. Tyto číslovky s největší pravděpodobností mají vyjádřit poměr nominálu vůči početní jednotce uvedené v Ediktu o maximálních cenách - denarii communes tedy mají tvořit 1/2 a 2/3 follisu. I hmotnost těchto ražeb odpovídá této hypotéze.

Bronzové razby Římské mincovny v letech 312 a 313.

Nominál	Průměr razidla	Rozptyl hmotnosti	Průměrná hmotnost
Follis RIC VI Rome 287-354	20,5/21,5 mm	3,6 – 4,6 g	4,2 g
2/3 follu (XVI) RIC VI Rome 359-360	18,5/19 mm	2,6 – 3,1 g	2,95 g
1/2 follis (XII) RIC VI Rome 355-358	15,5/16,5 mm	1,6 – 2,4 g	2,14 g

Jak je uvedeno v Ediktu o maximálních cenách v tomto období byl jeden follis 25 *denarii communes*, ale značky na minci odpovídají dílům o základu 24 *denarii* za jeden follis.

Souběžné použití 24 a 25 je známé v nedávné minulosti například při přechodu ze staré Anglické měny - dvanáctková soustava a desítková soustava. Označení nominálu neodpovídá 25 *denarii* ale 24, protože bylo možné minci snáze opatřit značkou 12 namísto 12 1/2 resp. 16 a 16 2/3. Je také snazší počítat drobné tímto způsobem a u větších částek jako základ použít 25 *denarii* - follis.

Pro práci s malými čísly je dvanáctková soustava vhodnější pro větší počet dělitelů, ale desítková soustava je vhodná pro počítání a násobení velkých čísel.

Diocletianův Edikt o maximálních cenách také jednoznačně podporuje hypotézu, že Řím používal v mincovnictví dva systémy. Pro malé částky do 25 *denarii communes* (*d.c.*) je nejčastěji uváděno číslo 2, 4, 6, 8 atd. Od 25 *d.c.* výše používán je přírůstek 5 a běžněji 10 *d.c.* Desítková soustava pokračuje nadále u vyšších částek s výjimkou 116 (v Ediktu jednou) a 144 (v Ediktu také pouze jednou).

Jaroslav Syrový, Ivona Syrová

Kramerův pražský půlkrejcar Marie Terezie

Mezi nejvzácnější drobné razby pražské mincovny patří beze sporu půlkrejcar Marie Terezie z roku 1746, kdy funkci mincmistra zastával Ignác Kramer. Vzácnost této mince je dána tím, že pražská mincovna razila spíše vyšší nominály, mincmistr Kramer byl ve funkci jen do roku 1748 a v neposlední řadě i jejími drobnými rozměry a nízkou ryzostí použitého stříbra.

Ing. Halačka cituje ve své publikaci MKČ u pražského půlkrejcaru z roku 1746, mincmistr Kramer, exemplář Janovský typ 1258. Na kartě Janovský 1258 je sice obrázek mince daného typu s letopočtem 1746, ale v soupisu k roku 1746 Janovský tuto minci vůbec neuvádí. K roku 1746 je jen půlkrejcar typu b (Janovský 1257),

tj. typu MKČ 1978, nikoli MKČ 1979. Mince je uvedena až v Indexu ke kartotéce novověku vydaném v Opavě roku 1958.

Miller zu Aichholz, Loehr a Holzmair ve svém soupisu Österreichische Münzprägungen 1519-1938 uvádějí pražský půlkrejcar Marie Terezie z roku 1746 dvakrát, bez rozlišení typů. První mince, která je ve WMK i ve sbírce Miller, má odkaz D (Donebauer) 2926, druhá je bez dalšího odkazu. V popisu Donebauerovy sbírky mince č. 2926 vyobrazena není, je však u ní poznámka, že je stejného typu jako mince č. 2923, která vyobrazena je. A ta je typu MKČ 1978, je to tedy půlkrejcar mincmistra Scharfa. Kramerovým půlkrejcarem by mohla teoreticky být pouze jen druhá ze zmíněných mincí.

Kramerův půlkrejcar je ale určitě uložen v numismatické sbírce Muzea hl. města Prahy. Jeho obrázek je uveřejněn v publikaci „Pražská mincovna 1526-1856, katalog mincí tolarového období ze sbírky Muzea hl. města Prahy“ (MHMP). Mince má průměr 15,0 až 15,1 mm a váží 0,52 g. V sbírce se nachází další známý exemplář této vzácné mince, jehož obrázek zde uveřejňujeme. Mince o průměru 15,1 až 16,4 mm váží 0,689 g.

Přestože obrázek mince z Katalogu mincí tolarového období MHMP je velice nekvalitní, bylo možné určit, že mince ze soukromé sbírky a mince ze sbírky muzea byly vyraženy rozličnými kolkly. K tomuto zjištění si stačí porovnat drobné detaily na obou mincích, např. umístění kamenů na obroučce koruny. Razidlo mince podle její kresby na kartě Janovský 1258 s jistotou určit nelze. Janovský však byl ve svých kresbách velice precizní, byl vojenským kartografem, proto podle umístění letopočtu vzhledem k perlovci by mohlo jít o další, jiné razidlo.

Literatura:

- Ing. I. Halačka:* Mince Zemí koruny české, 3. díl. ČNS pobočka Kroměříž 1988;
V. Miller zu Aichholz, A. Loehr, E. Holzmair: Österreichische Münzprägungen 1519-1938, Wien 1948;
Hubert Janovský: České vládní mince 1526-1856, kartotéka novověku. Numismatická společnost československá 1948;
Hubert Janovský: České vládní mince 1526-1857, index ke kartotéce novověku. Numismatická společnost československá, sdružení členů při Slezském muzeu v Opavě 1958;
Jiří Militký: Pražská mincovna 1526-1856, katalog mincí tolarového období ze sbírky Muzea hl. města Prahy. 2009;
E. Fiala: Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen und Medailen des Max Donebauer. Prag 1889;
E. Fiala: Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen und Medailen des Max Donebauer. Tafeln, Prag 1890.

Martin Diviš

Dvanáctikrejcar markraběte Friedricha VII. Magnuse Baden-Durlach

Při prohlídce jedné z mnoha nabídek mincí jsem objevil zajímavou ražbu Svaté říše římské, markrabství Baden-Durlach z konce 17. století, kterou se mi podařilo získat do sbírky. Jedná se o dvanáctikrejcar (3 batzen) markraběte Friedricha VII. Magnuse, který mě zaujal svým zpracováním, zvláště pak detailním ztvárněním poprsí markraběte v líci a rodového erbu v rubu mince.

Tedy něco málo k popisu vlastní mince. V líci je ve vnitřním perlovci zobrazeno poprsí markraběte, mezi vnějším a vnitřním perlovcem je opis, složený ze zkratk jména markraběte, jeho titulů a názvů panství jím ovládaných. V rubu je ve vnitřním perlovci pod markrabskou čapkou vyobrazen erb markrabství, jehož detailní skladba je popsána u pečeti rodu níže. Mezi vnějším a vnitřním perlovcem je opis opět složený z mnoha zkratk, počátečních písmen, jež vyjadřují názvy jednotlivých panství. V horní části je pak v ozdobné závorce vyznačena její hodnota (I-Z.). Popisovaná mince je bez letopočtu, byla ražena ve městě Emmendingen, o průměru 30 mm a váze 4,66 g.

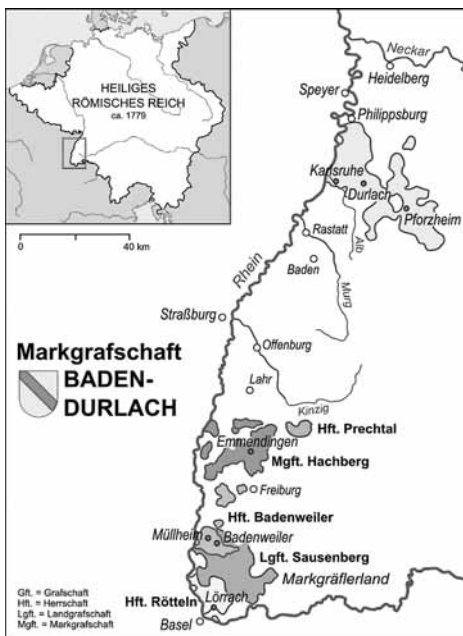
Nyní se však vrátím k výše jmenovanému markraběti a jeho životní dráze. Markrabě Friedrich VII. Magnus Baden-Durlach (v překladu Frederik VII. Veliký) se narodil 23. září 1647 ve městě Ueckermünde v Pomořansku a zemřel 25. června 1709 na Karlově hradu (Karlsburg) v Durlachu (dnes součást města Karlsruhe). Friedrich Magnus byl nejstarším synem markraběte Friedricha VI. Baden-Durlach a Christiny Magdaleny Pfalz-Zweibrücken-Kleeburg. Ke vzdělání a výchově Friedricha Magnuse (v té době obvyklé pro knížecí děti) patřilo uskutečnění poznávacích cest do Francie (1664-66 a 1667-68), Itálie (1668), Holandska a Anglie (1669). Kromě jazykových dovedností (v latině, italštině a francouzštině), mu byly také připisovány znalosti z matematiky a architektury, ale "naprostá nechuť k válčení". Po prvním odchodu do Basileje (1674-1675), kde Friedrich Magnus hledal ochranu před francouzskými vojsky, se poprvé v roce 1676 společně se svým otcem ujal vlády a po jeho smrti v roce 1677 vládl již sám jako markrabě Baden-Durlach.

Panování Friedericha Magnuse bylo ovlivněno mnohými válkami, tzv. „Válkou reunití“ (1683-1684) francouzského krále Ludvíka XIV., dále holandskou válkou (Francouzsko-nizozemskou válkou) a pak Devítiletou válkou (též válkou Augšpurské ligy, válkou o falcké dědictví, válkou Velké aliance 1688-1697). Rodová území na horním Rýnu velmi utrpěla pod nájezdy francouzů. Země byla zpustošena a po třicetileté válce byla opět pomalu rostoucí populace ještě snížena o čtvrtinu. Vzhledem k válečným událostem byly vládní orgány markrabství v letech 1689-1697 přemístěny do Basileje. Markrabě sám v letech 1703-1705 a 1707 během války o španělské dědictví našel útočiště v Basileji, kde také přijal titul markrabě Basileje. Byla to však jen formální záležitost a on nikdy neměl nad tímto švýcarským městem reálnou moc.

Friedrich Magnus se snažil svou zemi v roce 1699 znovu oživit a proto přestěhoval 500 hugenotů do obcí Welsh-Neureut, které byly po něm přejmenovány na Friedrichstal. Osadníci Friedrichstalu měli původně jako své první útočiště Billigheim a přišli ze severního francouzského území západně od Armentières a dále z francouzských provincií Dauphiné a Languedoc. Francouzští osadníci přinesli do nových osad semena tabáku a položili tak základ pro jeho pěstování na Horním Rýnu.

Zde přikládám popis pečeti Friedricha VI., markraběte Baden-Durlach (*16.11.1617, † 31.1.1677, vláda 1659 - 1677), včetně schématického nákresu jednotlivých polí. Pečeť z roku 1659 ukazuje stejné uspořádání jako erb jeho otce, Friedricha V., stejně jako erb syna Friedricha VI. Friedricha VII. Magnuse, markraběte Baden-Durlach (*23.9.1647, † 25.6.1709, vláda 1677 - 1709) a dále

jeho syna a nástupce Carla Wilhelma, markraběte Baden-Durlach, (*17.1.1679, †12.05.1738, vláda 1709 - 1738).

1. Panství Hachberg-Hachberg
2. Panství Üsenberg
3. Hrabství Sponheim
4. Alt-Eberstein
5. Starobylý erb Domu Baden
6. Neu-Eberstein
7. Panství Badenweiler
8. Panství Röteln
9. Panství Lahr
10. Mahlberg

1	2	3	
4	5	6	
7	8	9	10

Závěrem bych chtěl říci, že markrabství Baden-Durlach na Rýnu (viz mapka), sužované nájedy francouzů, si mohlo dovolit v druhé polovině 17. století razit vlastní minci ve vysoké umělecké kvalitě. Jsou známy také vzácné tolary z roku 1681, šestikrejcar (1/15 tolaru), tříkrejcar (groše) a dvoukrejcar (½ batzeny). Ve městě Hachberg nechal markrabě razit některé další vzácné se vyskytující nominály dle Švýcarských norem.

Petr Bárta

Německá kolonie Kiautschou

Málo kdo dnes ví, že i Němci si kromě Britů a Portugalců pronajímali území v Číně. Kromě Honkongu a Macaa tak fungoval německý přístav Kiautschou na poloostrově Shandong v severní Číně. Němce sem dovedla snaha o získávání kolonií a hlavně trhů v této oblasti. Také přítomnost válečného loďstva v tomto přístavu měla zajistit váhu německé zahraniční politiky a zajistit bezpečnost obchodních cest do vlasti. V listopadu 1897 byli zavražděni čínskou organizací Společnost Velké meče dva němečtí katoličtí knězi a Německo využilo tohoto incidentu k vojenskému obsazení Kiautschou a okolí. Po následném jednání s čínskou vládou bylo v březnu 1898 toto území pronajmuto na 99 let Německu. K přístavu patřila 50 km ochranná zóna a žilo zde 83.000 obyvatel. Němci zde vybudovali za krátkou dobu město s moderní infrastrukturou, otevřeli doly na uhlí a vybudovali železnici k nim.

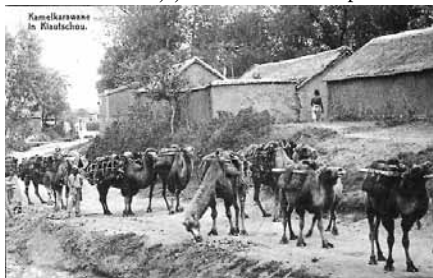

Po pádu čínského císařství a na počátku 1. sv. války byla smlouva o pronájmu území čínskou stranou vypovězena a k 7.11.1914 jí Němci museli vyklidit. Následně byla obsazena japonskými okupačními vojsky. Poměry se stabilizovaly až roku 1922, kdy město převzala opět Čínská republika.

Po dobu trvání německé správy řídila finanční operace v Kiautschou Německo-Asijská banka. Obíhali zde německé marky, čínské dolary a také stříbrné mince španělských kolonií, hlavně Filipín, levantské tolary a další stříbrné mince. Některé byly opatřeny kontramarkou. Následně byly vydány touto bankou i papírové peníze a v roce 1909 i dvě mědiniklové mince v hodnotě 5 a 10 centů. Na jedné straně mince je německý znak s označením nominálu latinkou, druhá strana potom je pouze v čínských znacích ve stylu v té době obíhajících čínských mincí stejných hodnot.

V dnešní době toho z německých koloniálních snah v Číně moc nezbylo. Mědinikové 5 a 10 centové mince které se s německými kolonizátory a obchodníky dostaly do Evropy dnes rychle a nenávratně mizí u sběratelů mincí v Číně a jejich hodnota se za poslední roky zněkolikanásobila.

Martin Foukal

Ražby Josefa Víta, nově nalezené ražby

Na jaře 2010 jsem spolu s nedávno zemřelým ing. Ladislavem Jarešem vydal dodatek k soupisu medailí Josefa Víta. Tento medailér se svou medailérskou prací přestal s odchodem do penze. Ale stále nacházíme ražby, které v námi sepsaném soupise nejsou uvedeny. Josef Vít své ražby nijak neukládal ani neevidoval, ve své době razil na požádání to, co po něm objednatelé požadovali a tak slučoval různá již vyhotovená razidla k sobě, a tak vznikaly různé medaile smíchaných razidel. Dále dle jeho návrhů či razidel existují různé medaile vyráběné dodnes i v jiných dílnách.

Zde zaznamenávám několik nalezených kusů, které se objevily na numismatickém trhu v letech 2010 - 2012 s patřičným přiřazením k již existujícímu soupisu.

120. Znovuodhalení sochy presidenta T. G. Masaryka v Nové Pace

L: Portrét presidenta zleva, pod portrétem značeno VÍT. Opis TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK 7. 3. 1850 14. 9. 1937

R: SMěstský znak Nové Paky mezi dvěma hvězdami, nad ním větvička. Dole po stranách znaku nápis + 55 – LET a třířádkový nápis ZNOVUODHALENÍ / POMNÍKU / 1992

A) Hliník	Ø 46 mm	150 ks	16,8 g
B) Tombak	Ø 46 mm		

141. VII. mistrovství světa WUSV v Hradci Králové

L: Hlava vlčáka doprava, na krku psa značeno drobně VÍT.

Obrácený opis VII. MISTROVSTVÍ SVĚTA WUSV 1994

R: Královéhradecké věže uprostřed. Obrácený opis HRADECKÉ KRÁLOVÉ o ČESKÁ REPUBLIKA

A) Hliník	Ø 60 mm	100 ks	45,0 g
B) Tombak	Ø 60 mm		92,6 g
C) Tombak jednostranný (rub)	Ø 60 mm		93,9 g

Pozn.: Jedná se o největší ražbu autora co do velikosti.

249. Výročí Moravské Nové Vsi - farní kostel sv. Jakuba

L: Znak obce uprostřed. Opis nahoře 1261 = 745 LET = 2006, dole obráceně : MORAVSKÁ NOVÁ VES :
R: Budova kostela mezi stromy. Nahoře opis FARNÍ KOSTEL sv. JAKUBA. Dole značeno autorem VÍT

A) Hliník	Ø 42 mm	14,6 g
B) Stříbro (číslováno)	Ø 42 mm	5 ks

Pozn.: Stříbrné ražby provedeny přeražbou z novoražby tzv. levantského tolaru Maire Terezie. Na hraně původní ornament a heslo IVSTITIA ET CLEMENTIA.

283. Oddíl kopané - odbor přátel Sparty Praha (cca 1986)

L: Dva fotbalisté v souboji o míč, vpravo letopočet 1911. Opis vpravo ODDÍL KOPANÉ, vlevo NOVÁ PAKA. Dole značeno autorem VÍT

R: V dolní části v medailonu znak Nové Paky, po stranách písmena X - X (značí 20 let). V horní polovině výšeč z globu, ve kterém je letopočet 1986, pod ní vavřínové větvíčky. Dole opis ODBOR PŘÁTEL SPARTY PRAHA

A) Hliník	Ø 46 mm	17,4 g
-----------	---------	--------

284. Integrovaná střední škola Nová Paka - lyžař (cca 1997)

L: Budova školy uprostřed. Nahoře opis NOVÁ PAKA ISŠ. Vlevo dole drobná signatura autora V

R: Lyžař s číslem 12 sjíždějící slalom, v pozadí branka. Vlevo značeno autorem VÍT

A) Hliník	Ø 46 mm	17,1 g
-----------	---------	--------

285. Setkání absolventů základní školy v Nové Pace po 50 letech pivovar (cca 2000)

L: V horní části medailon ř 30 mm, ve kterém je školy. Pod budovou vlevo značeno autorem VÍT. Nahoře na stužce NOVÁ PAKA, dole dvouřádkově ZÁKLADNÍ ŠKOLA / 1905. Po stranách letopočtu lípové lístky. Pod medailonem na stuze nápis K SETKÁNÍ ABSOLVENTŮ ZA 50 LET

R: Budova městského pivovaru uprostřed. Nahoře pod klasy nápis NOVÁ PAKA, dole dvouřádkově MĚSTSKÝ PIVOVAR / A. S., po stranách chmel. Vpravo při okraji značeno autorem VÍT

A) Hliník	Ø 42 mm	14,9 g
-----------	---------	--------

286. Gastrohradec b.l. (cca 2006 ??)

L: Černě tištěný text: nahoře opis GASTROHRADEC, pod ním sedmiřádkově NÁRODNÍ / PŘEHLÍDKA / KUCHARŠKÉHO / A CUKRÁŘSKÉHO / UMĚNÍ / S MEZINÁRODNÍ / ÚČASTÍ

R: Královéhradecké věže uprostřed. Obrácený opis HRADEC KRÁLOVÉ o ČESKÁ REPUBLIKA

A) Tombak <i>zlatistvá povrch. úprava (1. cena)</i>	Ø 60,5 mm	
B) Tombak <i>stříbrtá povrch. úprava (2. cena)</i>	Ø 60,5 mm	92,8 g
C) Tombak <i>bronzová povrch. úprava (3. cena)</i>	Ø 60,5 mm	

Pozn.: Medaile má čepem připevněné ouško. Slouží jako cena v soutěži (soutěž existuje od roku 1995). Ražbu neprovedl Josef Vít, raženo jinde (kde ??).

Zdeněk Nechanický

Český numismatik Josef Neumann (1815-1878)

Letos uplyne 135 let od smrti význačného českého numismatika, vrchního soudního rady (Oberlandesgerichtsrats) Josefa Neumanna. Narodil se v roce 1815 v Praze, kde také vystudoval práva. Po pětiletém působení v Kutné Hoře vykonával prakticky do konce života soudní praxi v Praze, kde také v roce 1878 zemřel. V průběhu 19. století přispěl k rozvoji zájmu o české mincovnictví svými aktivitami v pražském numismatickém sdružení Verein für Numismatik a hlavně svou rozsáhlou publikační činností. V letech 1858 – 1872 vydal v Praze dodnes nepřekonané sedmivazkové dílo s 2812 stranami a 79 tabulkami „Beschreibung der bekanntesten Kupfermünzen“, které později ještě doplnil. V tomto obšrném soupisu podrobně popsal více jak 40.000 měděných mincí, platebních známek a žetonů celého světa. V 1. dílu uvádí ražby Rakouska, Ruska, Francie, Velké Británie, Irsko a německých spolkových států; v 2. dílu mince Švédska, Dánska, Nizozemí, Belgie, Španělska, Portugalska, Řecka, Švýcarska, Itálie a Turecka. Ve 3. dílu jsou zastoupeny východoevropské ražby. 4., 5. a 6. díl obsahuje soupis anglických tokenů a platební známky a žetony Rakouska, Ruska, Francie a Německa. Poslední díl obsahuje registr. Nové vydání této těžko nahraditelné práce vyšlo v roce 1966 v Drážďanech. Obě vydání jsou v současnosti vzácná a velmi ceněná. V ústřední knihovně České numismatické společnosti je toto dílo k dispozici našim členům pod čísly 2359, 2360 a 2361.

Společně se svým spoluautorem Jindřichem Otakarem Miltnerem obohatili českou numismatiku obsáhlým soupisem českých soukromých ražeb Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Privatmünzen und Medaillen (1852-1870). Soupis je zpracován ve dvou dílech, textový má 848 stran a obrázkový 85 tabulek. Dodnes se jedná o stěžejní numismatické dílo. Tuto obsáhlou dvoudílnou publikaci máme i v knihovně naší pobočky v Hradci Králové pod čísly 1066 a 1067.

Vedle své profese a literární činnosti se Josef Neumann věnoval také praktické numismatice. Svou sběratelskou činnost zaměřil na měděné mince a během svého života vytvořil rozsáhlou sbírku s téměř 30.000 kusy, kterou dva roky před svou smrtí, v roce 1876, věnoval světoznámému vídeňskému mincovnímu kabinetu. Zájem především o měděné mince jej inicioval k vytvoření své stěžejní práce Beschreibung der bekanntesten Kupfermünzen, která je dodnes v mnoha směrech nenahraditelná.

Josef Neumann byl osobností se všestrannými zájmy. Málo se ví, že byl také významným dendrologem. Miloval květiny a je zajímavé, že již v první polovině 19. století v našich klimatických podmínkách úspěšně pěstoval tropické orchideje. Podle současníků byly jeho byty a kanceláře v Kutné Hoře a v Praze malé botanické zahrady.

Tímto malým příspěvkem chci připomenout zajímavou osobnost našich dávných numismatických začátků, který ve své době dokázal vytvořit tak rozsáhlý a značně úplný soupis měděných mincí a žetonů. Podívejme se do starších aukčních a nabídkových seznamů mincí, jak vzácně se mezi nabízenými položkami vyskytuje poznámka „Neumann neznal“.

*Medaile vydaná Josefem Neumannem na upomínku výletu do Žatce a Chomutova z 28.5.1871
cín 32 mm (9,2 g), raženo s ouškem (viz Donebauer 5147)*

Literatura:

- GRASSER, Walter: *Portrét eines Numismatikers von Bedeutung Joseph Neumann (1815-1878). Die Münze* č. , roč.7, str. 342-343. Berlin 1976,
KOLEKTIV: *Nový velký ilustrovaný slovník naučný, svazek VIII.* Praha 1930.
NEUMANN, Josef: *Verzeichniß und theilweise Beschreibung einer Sammlung verkäuflicher, meist böhmischer Münzen.* Prag 1856.
- *Beschreibung der bekanntesten Kupfermünzen, 1. díl.* Prag 1858.
NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Základy numismatiky.* Praha 1975.
PETRÁŇ, Zdeněk – RADOMĚRSKÝ, Pavel: *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky.* Praha 2001.

Zdeněk Nechanický

Vzpomínka na Karla Castelina

Při příležitosti nedožitých kulatých narozenin dr. Karla Castelina vzpomínám na tohoto dobrého člověka a velkého znalce antické a české středověké numismatiky. Dodnes vidím jeho usměvavou tvář, každému přátelsky nakloněnou. Byl pro mne otcovským přítelem a učitelem. Vzhledem ke své skromnosti poměrně málo lidí věděla o rozsahu jeho badatelské činnosti a o jeho strastiplném nacistickém věznění. Nerad o svých osudech mluvil a tak naše střední a mladší numismatická generace o této velké osobnosti málo ví.

Před 110 lety se 2. května 1903 v Dubé u Doks narodil význačný český numismatik Karel Castelin. Základem jeho pozdější rozsáhlé jazykové erudice byla tehdy běžná dvojjazyčnost rodin židovských intelektuálů. Již jako školák výtečně ovládal vedle češtiny i němčinu. Během gymnaziálního studia podlehł kouzlu antických dějin a latiny, což jej po maturitě přivedlo na filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1926 úspěšně dokončil studia dizertační prací z antických dějin se zaměřením na numismatiku a získal titul doktora filozofie. Již během studií a později až do okupace pracoval jako úředník a především jako překladatel u firmy Poldi, a s. v Praze. Současně v meziválečném údobí se stal známým numismatickým badatelem, publikujícím v ČSR, Anglii, Rakousku a v Německu. Šťastné roky byly přerušeny tragickým Mnichovem a především okupací 15. března 1939. Němci zavedené barbarské norimberské rasové zákony způsobily v naší civilizované společnosti neslýchanou diskriminaci našich židovských spoluobčanů. Karel Castelin byl propuštěn

Medaile Karla Castelina, 1984, bronz, 60 mm, autor Jiří Prádl

ze zaměstnání a sám, aby nepůsobil problémy numismatické společnosti, se vzdal své funkce a členství. Po zavedení potravinových lístků zůstali naši Židé téměř bez zásobování, byli neslychaným způsobem ponižováni a museli nosit na oděvu označení Davidovu hvězdu. Jejich tragický osud vyvrcholil transporty do likvidačního předstupně, do ghetta, zřízené v bývalé tereziánské pevnosti Terezín. Karla Castelina a jeho rodinu tento osud postihl v roce 1942, kdy byli zařazeni do jednoho z mnoha transportů. Po nějaké době v tereziánském ghettu je stihl osud většiny vězňů Židů zařazením do dalšího transportu na jim neznámé místo na východě. Po třídní strastiplné cestě v přeplněném a zaplombovaném nákladním vagonu se ocitli na selekční rampě v Osvětimi. Ve svých čtyřiceti letech byl Karel Castelina fyzicky v dobré kondici a tak nešel do plynu, ale byl určen na práci. Stejně štěstí neměla manželka a dceruška. Podle tehdejší likvidační praxe esesáckých dozorců skončila matka s dítětem pravděpodobně již v den příjezdu v plynové komoře. Sám se dostal do pobočného pracovního tábora v Hlivicích, kde se v únoru 1945 ve zbědovaném stavu dočkal osvobození sovětskou armádou. Okamžitě se přihlásil do československého armádního sboru generála L. Svobody, kde až do konce války působil jako tlumočnick.

Po válce se těžce vyrovnával se ztrátou svých nejbližších. Se svým osudem se snažil vyrovnávat prací a milovanou numismatikou. Vrátil se ke svému původnímu povolání překladatele a tlumočnicka ve Spojených ocelárnách v Praze a později na Kladně. Přestože se prožité těžké rány osudu nedají zapomenout, životní vyrovnání našel láskou v nové rodině, k druhé manželce Miladě a k dalším třem dětem. V poválečném období, vedle náročného celodenního zaměstnání, věnoval většinu volného času numismatice. Svě vědecké aktivity zaměřil především na keltské a české středověké mincovnictví. První vycházely z jeho původního zaměření, druhé z jeho českého vlastenectví. Do povědomí českých i zahraničních numismatiků se především zapsal vydáním dosud nepřekonaného díla *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské* (Praha 1953). V zahraničí je naopak známější jeho velmi oceňované dílo *Die Goldprägung der Kelten den böhmischen Ländern* (Graz 1965). Uznáním jeho znalostí keltského mincovnictví bylo v roce 1972 pozvání Zemského muzea v Curychu k utřídění obrovského nálezů keltských potinových mincí (nález tvořila spečená hrouda a dvě menší hrudky mincí o váze 59,2 kg, 14,9 kg a 1,5 kg). *) Mimo rozsáhlejší vědecká díla publikoval u nás i v zahraničí přes 150 odborných článků, z toho 71 z oboru antického a keltského mincovnictví a 72 se zaměřením na středověkou numismatiku. Nelze nezpomenout ani bohaté přednáškové činnosti Karla Castelina u nás i za hranicemi. Přednášel celkem v 11 státech. Pro rozsáhlou publikační činnost Karla Castelina není dost prostoru v této vzpomínce a tak uvádím pouze několik jejich větších soupisů:

Karel Castelin nad hroudou potinových mincí v Zemském muzeu v Curychu

- Katalog knihovny České numismatické společnosti, pol. č. 343-371. Praha 1994;
- Josef Smolík: Pražské groše a jejich díly, 2. doplněné vydání Karlem Castelinem a Ivo Pánkem, str. 111-112, pol.č. 8-46. Praha 1971;
- Zdeněk Petráň - Pavel Radoměřský: Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky, str. 43, heslo Castelin. Praha 2001;
- Bohuslav Hlinka - Pavel Radoměřský: Peníze, poklady, padělky, str. 257. Praha 1996.

Stejně velká a především nezištná byla jeho činnost v Numismatické společnosti Československé (první oficiální název dnešní ČNS). Do společnosti vstoupil jako sedmnáctiletý středoškolský student již v roce 1920 a v letech 1931-1939 se stal členem výboru. Po skončení války, když se vrátil se Svobodovým armádním sborem do osvobozené vlasti, mohl se opět věnovat milované numismatice.

Ve výboru společnosti nezištně pracoval až do konce svého života. Obnovil svou práci ve výboru společnosti a v roce 1967 se stal na jeden rok i jejím předsedou. Obětavě vykonával práci redaktora Numismatických listů, které se mohl věnovat až ve večerních hodinách po návratu ze svého kladenského pracoviště. Kromě toho byl také členem redakční rady Numismatického sborníku ČSAV. Všechny tyto aktivity vykonával bezplatně. Zajímavé také je, že přes jeho velké historické a numismatické vzdělání a rozsáhlou vědeckou činnost své badatelské aktivity vykonával výhradně ve svém osobním volnu. Nikdy nebyl profesionálním pracovníkem v nějaké státní sbírce.

Svým příspěvkem chci připomenout Karla Castelina nejen jako vědce, ale také jako dobrosrdečnou osobnost, ochotnou každému pomoci jakoukoliv radou i skutkem. Již desítky let není mezi námi a tak většina našich členů již nezná jeho dobrosrdečnou a usměvavou tvář. Patřím k ubývajícím pamětníkům, kteří na něj s úctou vzpomínají.

*) CASTELIN, KAREL: Die Stammeskasse der Helvetier (Zum Zürcher Potinklumpen). Money Trend 7/8/79.

Poznámky k několika nálezům mincí a papírových platidel z Hradce Králové

Předložený příspěvek se věnuje několika mincovním nálezům z prostoru města Hradce Králové, které doplňuje také jeden zdejší objev papírových peněz. S jednou výjimkou, u níž nelze vyloučit možnost odkrytí někdy na počátku 20. století, se jedná o soubory, které královéhradecké muzeum do svých sbírek získalo ještě v průběhu posledních dvou desetiletí 19. století. Jde tedy o mince a papírová platidla, která jsou součástí muzejní numismatické sbírky již od doby jejího počátečního formování se. Spektrum níže popsaných nálezů je poměrně pestré. Vedle pro Hradec Králové typických ražeb, které lze interpretovat jako rozsyповý materiál, resp. jednotlivé ztrátové ražby, se zde setkáváme s malým pozůstatkem rozchváceného hromadného nálezu patrně z 16. století a naopak nejspíše kompletně zachovaným souborem papírových platidel z období napoleonských válek.

HRADEC KRÁLOVÉ – U FRIMLŮ

Jedním z královéhradeckých mincovních nálezů, který byl na základě prostudování staré sbírky zdejšího muzea J. Petřtylem zařazen do souhrnné práce o mincovních depotech na našem území, byl nález učiněný v lokalitě „u Frimlů“ (*Nálezy III/1*, 42, č. 3097). Podle ní zde byl za neznámých okolností objeven soubor stříbrných mincí, z nichž je znám pruský groš Zikmunda I. (1506–1548) z roku 1534. O tomto nálezu se J. Petřtyl zmiňuje rovněž ve svém zhodnocení nálezové struktury v Hradci Králové, kde hovoří o „větším nálezu“ a dvou zachovaných mincích (*Petřtyl 1957*, 236).

Ve skutečnosti královéhradecké muzeum získalo minimálně trojici zde nalezených mincí, na což odkazuje původní inventář muzejní sbírky (Inventář mincí, záznamy č. 950, 1507 a 2143). Kromě výše uvedeného pruského groše se jednalo o silně poškozený mariánský groš města Goslar s nečitelným letopočtem. Třetí mince byla bohužel v blíže neznámé době ztracena. K tomu snad došlo již před prohlídkou sbírky J. Petřtylem, pro což by svědčilo jím uvedené zachování dvou ražeb. Ovšem jeho zprávy o zdejších nálezech obsahují četné drobné nepřesnosti, takže je možné, že některý záznam při své práci přehlédl a ke ztrátě mince došlo až později. Díky záznamu v inventáři víme, že šlo rovněž o stříbrnou ražbu, která však není nijak popsána. Určit ji tak nelze ani rámcově.

Hradec Králové oplývá sice množstvím mincovních nálezů, ale nezdídka se jedná o rozsyповé soubory a druhotně uložený materiál, ovlivněný výraznými stavebními úpravami města (*Petřtyl 1957*, 238–239). V tomto případě zde však máme stopu po jediném hromadném depotu. Předně pro tento závěr svědčí zmínka v muzejním inventáři u záznamu 2143, kde je přímo uvedeno, že daná mince pochází z hromadného nálezu. Na rozdíl od rozsyповých souborů s mincemi z různých časových období také obě zachované ražby spadají do stejné doby.

Problémem jsou doposud neznámé nálezové okolnosti. Protože záznamy v inventáři jsou psány rukou V. Pauluse (1840–1913), prvního zpracovatele muzejní numismatické sbírky, a podle mincím přidělených čísel je zřejmé, že k nálezu muselo dojít někdy před rokem 1908. Více na základě současných informací upřesnit dobu odkrytí depotu zatím nelze. Obdobně bohužel není stále známo, kde se uvedená lokalita nacházela.

1. GOSLAR, město

AR mariánský groš neč. let.

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 100, č. ?, podobný jako Taf. LXXI:2147.

inv. č. N/N 21018

2. PRUSY ZÁPADNÍ, Zikmund I. (1506–1548)

AR groš 1534

Lit.: *Saurma-Jeltsch 1892*, 139, č. 5670, podobný jako Taf. LXXXXVII:2959.

inv. č. N/N 21019

HRADEC KRÁLOVÉ – V RUMU TRESTNICE

Zprávu o nálezu „starší zlaté mince“ obsahuje prvotní přírůstkový seznam královéhradeckého muzea (Jednací protokol, záznam č. 165). Podle této zprávy měla být nalezena „v rumu trestnice“ čili pravděpodobně v dnešní Dlouhé ulici čp. 101–103, kde sídlila někdejší šatlava. Z této lokality nejde o jediný doložený mincovní nález, neboť v rámci archeologického výzkumu v letech 2000 a 2001 zde byl objeven bílý peníz Ferdinanda I. (1526–1564) a také bílý peníz Maxmiliána II. (1564–1576) (*Brádle 2010*, 204). Mince byla do sbírek zapsána pod datem 5. 7. 1883. Bohužel vlastní datum nálezu nebo bližší nálezové informace již záznam neobsahuje. Starý muzejní fond zahrnuje více zlatých mincí, aniž by u nich byl zapsán přesný původ, takže nelze jednoznačně říci, o kterou ražbu by se mělo jednat. Jinou zprávu o nálezu, která by pomohla tuto konkrétní minci identifikovat, se zatím objevit nepodařilo.

HRADEC KRÁLOVÉ – RŮZNÁ MÍSTA VE MĚSTĚ

Jinou zprávu o nálezových mincích obsahuje první přírůstková kniha královéhradeckého muzea u záznamu 266 (Jednací protokol, záznam č. 266). Podle něho bylo 23. 4. 1886 do sbírek zapsáno deset „starších drobných mincí nalezených po městě“, které muzeu daroval policejní strážník Růžička. Z této stručné zprávy nelze odvodit, zda ovšem zmíněný strážník byl samotným nálezcem ražeb. Bohužel chybí rovněž nějaké bližší údaje o místech nálezů. Stejně strohá informace se objevila i místním tisku (*Anonym 1886*, 2).

Dárce mincí byl pravděpodobně strážník Jan Růžička, který byl ke konci 19. století známou postavou města. V roce 1899 o jeho 25letém jubileu policejní služby informoval i místní tisk (*Anonym 1899*, 498). Výše zmíněný dar deseti nálezových mincí nebyl jeho jediným příspěvkem k rozvoji vznikající muzejní numismatické sbírky. Již dříve muzeu věnoval lehnický 3krejcar z roku 1658 a později pražský groš Vladislava II. Jagellonského (1471-1516) (Jednací protokol, záznamy č. 167 a 425). U těchto záznamů však není zmínka, že se jedná o ražby nálezového původu. Zatímco identifikování dvou posledně uvedených ražeb ve starém fondu díky bližšímu popisu nepředstavuje větší problém, tak u ostatních se to nepodařilo beze zbytku. Snahu o jejich identifikaci kromě chybějících konkrétnějších údajů komplikuje i to, že mezi dárce najdeme ještě obchodníka stejného jména.

S určitou výhradou tak lze s darem policejního strážníka Růžičky spojit maximálně sedm ražeb. V jejich případě se jedná o mince ze 17. a 18. století. Šestici ražeb panovníků habsburské monarchie doplňuje jedna ze slezského knížectví Lehnice-Břeh. Obecně lze konstatovat, že identifikované ražby představují běžné nálezové mince, které lze vzhledem k absenci znalosti nálezových okolností interpretovat buď jako ztrátové exempláře, nebo jako se zeminou sekundárně přemístěný rozsypový materiál. Většina mincí je zachována ve velmi špatném stavu.

1. SLEZSKO, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Vratislav*, mincmistr Jan Riedel, AR krejcar 1625

Lit.: *Halačka 1988*, 509, č. 1029.

inv. č. N/N 21355

2. **SLEZSKO, Ferdinand II.** (1619–1637)

mincovna: *Vratislav*, AR grešle 162(4?)

Lit.: *Halačka 1988*, ?.

inv. č. N/N 21356

3. **SLEZSKO, Ferdinand II.** (1619–1637)

mincovna: *Hradec u Opavy*, mincmistři Baltazar Zwirner a Daniel Raschke, AE 3krejcar 1626

Lit.: *Halačka 1988*, 541, č. 1138.

inv. č. N/N 21357

4. **SLEZSKO, Leopold I.** (1657–1705)

mincovna: *Vratislav*, vardajn Salomon Hammerschmidt, AR 3krejcar 1665

Lit.: *Nechanický 1991*, 72, č. 734.

inv. č. N/N 21358

5. Slezsko, **LEHNICE–BŘEH, Kristián** (1639–1673)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Christoph Brettschneider, AR krejcar 1668

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1929, Taf. 16:1929.

inv. č. N/N 21359

6. **UHRY, Leopold I.** (1657–1705)

neurčená mincovna, AR poltura 1700?

Lit.: *Nechanický 1991*, 118, č. 1697?.

inv. č. N/N 21360

7. **UHRY, Josef I.** (1705–1711)

mincovna: *Bratislava*, vardajn Paul Wörödi, AR 3krejcar 1710

Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1578.

inv. č. N/N 21361

S činností policie ve městě souvisí ještě jedna nálezová mince, která je v původním přírůstkové knize označena jako „grošík Leopolda“ (Jednací protokol, záznam č. 501). Do sbírek byla zapsána 20. 7. 1889 jako nález policií. Vlastní místo není blíže nijak specifikováno. Tento zmíněný „grošík“ se ve starém fondu podařilo identifikovat a jde ve skutečnosti o polturu Leopolda I.

1. **UHRY, Leopold I.** (1657–1705)

neurčená mincovna, AR poltura 1696

Lit.: *Nechanický 1991*, 117, č. 1693.

inv. č. N/N 21362

HRADEC KRÁLOVÉ – KOMENSKÉHO ULICE čp. 266

Další ražba nálezového původu z prostoru města je v původní přírůstkové knize muzea zapsána k 10. 8. 1886 (Jednací protokol, záznam č. 339). V tomto případě mělo jít o malý groš Rudolfa II. (1576–1611), který měl být nalezen „při stavbě Faltově pod Bono Publico“. K nálezu tedy došlo v dnešní Komenského ulici v prostoru čp. 266. O dokončování výstavby tohoto objektu pod biskupskou rezidencí v průběhu roku 1887 se lze dočíst ve zprávách v Ratiboru (*Anonym 1887*, 360; *Anonym 1887a*, 32). Ve starém fondu byla tato mince uložena pod číslem 1662 bohužel ještě

s dalším malým grošem Rudolfa II., takže nelze s jistotou určit, která z obou mincí je ta, jež pochází z tohoto nálezů. V případě obou ražeb, které jsou nyní zapsány pod inv. číslu N/T1 734 a N/T1 735, se jedná o malé groše z pražské mincovny s letopočtem 1592 typu Hanibal - Novák IV/21 (*Hanibal – Novák 1981, 39*).

HRADEC KRÁLOVÉ – OKRESNÍ NEMOCNICE

Stejný záznam, který zmiňuje výše popsáný nález malého groše Rudolfa II., obsahuje ještě informaci o mincích, k jejichž objevu došlo při stavbě zdejší nemocnice (Jednací protokol, záznam č. 339). Ta byla postavena na pravém břehu Orlice v roce 1885 (*Toman 1985, 14*) a v současné době patří k zdejší Fakultní nemocnici, tzv. Stará nemocnice v dnešní Nezvalově ulici čp. 265. Soubor, který muzeum z této stavby získalo, mělo tvořit „pět krejcarů a jeden denár“. Žádnou z ražeb se ovšem nepodařilo dosud ve starém fondu identifikovat. Mince nejsou blíže nijak popsány, takže nelze říci ani rámcově, o jaké ražby se jednalo.

HRADEC KRÁLOVÉ – PRAŽSKÁ FLOŠNA

Vedle informací o různých mincovních nálezech z prostoru města Hradce Králové zmiňuje první přírůstková kniha také jeden zdejší nálezyvý soubor papírových platidel (Jednací protokol, záznam č. 643). Podle citovaného záznamu došlo při kopání v hradbách k objevu skleněné láhve, v níž byly uloženy „černé bankocetle“, a to „15 pěttek, 14 desítek a čtyři stovky“. Platidla muzeu darovala trojice dělníků a zapsána do sbírek byla 30. 3. 1894. Ačkoliv v záznamu není místo kopání blíže specifikováno, tak díky relativně podrobné novinové zprávě v Ratiboru (*Anonym 1894, 138*) není problém bližší nálezyvé okolnosti zjistit. Láhev s penězi se podařilo objevit dělníkům pod vedením Jaroslava Kmenta, kteří pro plánovou výrobu harmonií upravovali prostor někdejší pražské flošny (dnes Ulrichovo náměstí). Láhev s trojicí nití ovinutých svazků měla být ukryta v hloubce 1,1 metru u poprsní zdi flošny. Počet platidel uvedený v novinové zprávě se shoduje se záznamem v muzejní přírůstkové knize, takže se zdá, že do jeho sbírek se dostal nález kompletní.

Zatímco mince lze díky vlastnímu inventáři ve starém fondu poměrně často úspěšně identifikovat, tak pro sbírku papírových platidel žádný podobný inventář neexistuje. Přesto někdejší správce sbírky J. Šůla je v neutříděném materiálu s určitou výhradou dokázal zpětně vyhledat.

Vlastní nálezyvý soubor tvoří 15 anticipačních listů (Anticipations-Scheine) vídeňské měny v hodnotě pěti zlatých vydaných 16. 4. 1813, 14 anticipačních listů stejného data vydání v hodnotě deseti zlatých a čtyři směnné listy (Einlösungs-Scheine) vídeňské měny v hodnotě sto zlatých vydaných 1. 3. 1811. Zatímco ovšem v citované novinové zprávě se hovoří o „úplně zachovalých“ platidlech, tak toto již bohužel zdaleka neplatí. Jejich dnešní podstatně horší stav patrně odráží nevhodné zacházení s nimi před zpracováním J. Šůlou.

Láhev s penězi byla zjevně uschována v neklidném období závěru napoleonských válek za vlády císaře Františka I. (1792–1835). Rakouská monarchie byla po stránce ekonomické silně postižena vojenskými konflikty s napoleonskou Francií, což vyvrcholilo státním bankrotem v roce 1811. Z tohoto období jsou doloženy četné nálezy mincí, které obsahují nejen mince stříbrné, ale nezřídka také ražby z obecných kovů. I tyto mince se tehdejší obyvatelstvo vzhledem k narůstajícím problémům monarchie v určité míře snažilo jako svůj majetek zachránit ukrytím. V tomto konkrétním případě se dokonce původní majitel peněz rozhodl uschovat z pohledu stability platidla nejméně hodnotnou část oběživa, a to papírové peníze. Ačkoliv z pochopitelných důvodů ukryvání papírových peněz není nijak časté, tak v krizových obdobích se setkáváme rovněž s tímto jevem. Jiným příkladem je nález papírových peněz v Bačetíně (okr. Rychnov nad Kněžnou), které byly ukryty v souvislosti s rakousko-pruskou válkou v roce 1866 (*Šůla 1966, 5*).

1.–15. **RAKOUSKO, František I.** (1792–1835)

anticipační listy (Anticipations-Scheine) vídeňské měny v hodnotě pěti zlatých, 16. 4. 1813

Lit.: *Filip 2005*, 99, obr. 70.

inv. č. N/P 978–992

16.–29. **RAKOUSKO, František I.** (1792–1835)

anticipační listy (Anticipations-Scheine) vídeňské měny v hodnotě deseti zlatých, 16. 4. 1813

Lit.: *Filip 2005*, 101, obr. 72.

inv. č. N/P 964–977

30.–33. **RAKOUSKO, František I.** (1792–1835)

směnné listy (Einlösungs-Scheine) vídeňské měny v hodnotě sto zlatých, 1. 3. 1811

Lit.: *Filip 2005*, 97, obr. 68.

inv. č. N/P 960–963

Prameny:

Inventář mincí „Historického musea“ v Hradci Králové, Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Jednací protokol musea kralohradeckého 1880/1894, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Archiv muzea, kniha č. 1.

Literatura:

Anonym 1886: Sbirkám městského musea (Pokračování). Slovan 4, č. 51 z 2. 7. 1886, 2.

Anonym 1887: Nové stavby v Hradci Králové. Ratibor 4, č. 32 z 30. 4. 1887, 360.

Anonym 1887a: Nové stavby v Hradci Králové. Ratibor 5, č. 3 z 15. 10. 1887, 32.

Anonym 1894: Nalezené staré peníze. Ratibor 11, č. 12 z 24. 3. 1894, 138.

Anonym 1899: Dvacetpět let ve službách obce Hradecké. Ratibor 16, č. 33 z 19. 8. 1899, 498.

Brádlé, V. 2010: Nálezy mincí při archeologických výzkumech v Hradci Králové. Numismatický sborník 24, 203–211.

Filip, V. 2005: Papírové peníze 1759–1918. Od Marie Terezie po Karla I. Brno.

Friedensburg, F. – Seger, H. 1901: Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit. Breslau.

Halačka, I. 1988: Mince zemí Koruny české. 2. díl. Kroměříž.

Hanibal, V. – Novák, E. 1981: Malé groše. Poděbrady.

Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. Budapest - München.

Nálezy III/1: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (red.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III. Praha, 5–230.

Nechanický, Z. 1991: Mincovníctví Leopolda I. 1657–1705. Hradec Králové.

Petryl, J. 1957: Průzkum nálezů mincí v Hradci Králové. Numismatický sborník 4, 233–239.

Saurma-Jeltsch, H. v. 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin.

Šála, J. 1966: Příspěvky k soupisu nálezů mincí v severovýchodních Čechách 1. Fontes musei Reginaehradensis 3. Hradec Králové, 1–81.

Toman, F. 1985: Sto let výstavby a územního plánování města Hradce Králové. Hradec Králové.

Josef Ptáček

Rolnické mlýnské a pekárenské družstvo v Praskačce (okr. Hradec Králové) a jeho poukaz na 4 kg chléb

Průmyslový podnik, s úplným názvem Rolnické mlýnské a pekárenské družstvo pro Praskačku a okolí, zapsané společenstvo s ručením omezeným, vznikl v roce 1916 s cílem pěstovat družstevní život, provádět osvětu a především zpracovávat a uvádět na trh plodiny vypěstované svými členy a opatřovat pro ně zemědělské produkty.

Prvním předsedou se stal rolník ze sousedních Vlčkovice Václav Koutník. Ještě v roce 1916

se začal stavět družstevní tříposchodový mlýn s elektrickým pohonem, se čtyřmi čtyřválcovými stolicemi. Již od počátku zaměstnával sedm osob včetně skladníka a stárka (prvním stárkem byl František Friedler z Březhradu). Ke mlýnu byla zavedena i vlečka z místního nádraží. Mlýn zpracoval (semlel) až 300 centů obilí za 24 hodin. O dva roky později (1918) byla dokončena i družstevní velkopekárna se značnou kapacitou – zásobovala chlebem a pekárenskými výrobky v dalších letech kromě Praskačky a nedalekého Hradec Králové ještě 30 dalších obcí v okolí (např. Staré Ždánice). Za 3 hodiny dokázala upéct 240 čtyřkilových bochníků chleba.

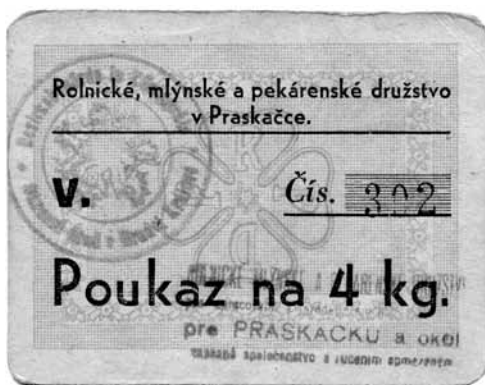
Dne 11. října 1919 navštívil družstevní podnik v Praskačce prezident ČSR Tomáš G. Masaryk s doprovodem (Ed. Beneš, Př. Šámal, Jan Masaryk a další) také v souvislosti se zásobováním své rodiny za 1. světové války, kdy on dlel v emigraci. Prohlédl si mlýn, pekárnu, sušárnu čekanky a pražírnu. Dalšími významnými návštěvami byli např. v roce 1926 rektor Vysoké školy zemědělské ve státě Michigan (USA) Kanyon L. Butterfield nebo o rok později delegace rolníků z Polska.

Velké škody napáchala větrná smršť 4. července 1929, kdy byla na družstevních stavbách mlýna a pekárny stržena střecha (našla se 10 metrů od budovy) a déšť zničil zásoby mouky a obilí. Družstvo se však díky pojištění velmi rychle vzpamatovalo. V roce 1920 družstvo mělo 322 členů a v roce 1932 již 355 členů se 4472 podíly po 50 Kč. Na jaře 1942 pekárna vyhořela, brzy však pracovala dál. Okupační orgány ale po opětovné razii 15. května 1943 pekárnu uzavřely pro zatajené zásoby uhlí a mouky, správce družstva Ludvík Mareš byl gestapem vzat do vyšetřovací vazby. Družstvo bylo prokazatelně v činnosti ještě v roce 1948 a zaniklo pravděpodobně v souvislosti s ustanovením JZD (1950). Budovy pekárny a mlýna pak sloužily Východočeským mlýnům a pekárnám. V šedesátých letech minulého století v pekárně začal pracovat první zástupce rodiny budoucích majitelů, kteří jí v roce 1991 v rámci privatizace odkoupili, zrekonstruovali a v tradiční výrobě pokračují dodnes.

Z činnosti družstva se dochovalo jen torzo písemného materiálu s poměrně malou dokumentační hodnotou, která však částečně doplňuje historii zemědělského družstevnictví v královéhradeckém regionu.

Popis poukazu:

Na světlazeleném kartonu velikosti 64 x 82 mm se zakulacenými rohy černý tisk: nahoře dvouřádkově ROLNICKÉ, MLÝNSKÉ A PEKÁRENSKÉ DRUŽSTVO V PRASKAČCE, uprostřed vlevo římské číslo V., vpravo dotištěno číslo (zde 302), dole nápis POUKAZ NA 4 KG. Přes celou plochu zelený ozdobný podtisk s čtyřlístou ozdobou uprostřed, ve které jsou písmena RPDP (Rolnické pekárenské družstvo Praskačka). Na líci 2 razítka: černé – Okresní úřad v Hradec Králové s německo-českým opisem, červené – čtyřřádkové razítko vydavatele. Rubní strana je bez tisku a razítek.

Dle německo-českého opisu v razítku Okresního úřadu v Hradci Králové lze tento poukaz přiřadit do období Protektorátu Čechy a Morava, tj. do let 1939-45.

Prameny a literatura:

Soka Hradec Králové, skupinový inventář, inv. č. 1053-1109, Rolnické mlýnské a pekárenské družstvo, z. s. r. o. pro Praskačku a okolí, s. 394-397

Domečka, Ludvík: Královéhradecko, díl I., 2. část (1931), str. 197-198

Zajímavé známky schwarzenberských pivovarů - Vimperk a Protivín

Na začátku bych si dovilil trochu odbočit od numismatiky k tomu, co je nám Čechům blízké. To je historie vaření piva. Vždy, když se snažíme zmapovat historii určitého pivovaru, narazíme na problém, od kdy datovat vznik pivovaru a počátek jeho vaření. V literatuře se nejčastěji dostáváme až do středověku, ale je nutné si uvědomit, že se zdaleka nejedná o pivovar na stejném místě a v podobě jaké ho dnes známe. Vařilo se v panských, církevních, měštanských i v soukromých pivovarech, velmi často bylo v jednom městě pivovarů několik.

Historie vaření piva je samozřejmě starší a většina historiků řadí vznik nápoje do sumerské říše, 3 tisíce let před Kristem. Další vývoj by zabral několik stránek, a proto se v čase přesuneme do nedaleké minulosti. Mezníkem v českém pivovarnictví byla beze sporu změna technologie kvašení a to přechod z vrchního kvašení na spodní kvašení. Přechod na tuto technologii se v širší míře začal využívat v druhé polovině 19. století. Původní vrchní kvašení probíhalo za vyšších teplot, podobně jako výroba domácího vína. V dnešní době se používá většinou jen při kvašení pšeničných piv. Spodní kvašení je technologicky náročnější a probíhá za nižších teplot (kolem 10 stupňů Celsia) - hlavní jeho výhodou je vyšší trvanlivost a lepší chuť, využívá se dodnes. Společně s rozvojem průmyslu započal rozmach stavby velkých pivovarů, kde byla většina ruční práce nahrazena strojovou. V této době začínají vznikat pivovary, jak je dnes známe.

Ve Vimperku vařily v době platnosti popisované účelové známky dva, měštanský a knížecí schwarzenberský. Historici řadí počátek vaření po roce 1500, ale jak je to z počátku vzniku vaření už víme. Konec pivovaru je známý většinou přesně, Měštanský pivovar Vimperk zastavil výrobu v roce 1946 a knížecí v roce 1967. To už nepatřil samozřejmě rodu Schwarzenbergů, ale „nám všem“. Současný pivovar Protivín byl vybudován v letech 1873-1876 a vaří dodnes. V 90. letech byl privatizován a několikrát změnil vlastnickou strukturu. Je zajímavé, že v bývalém schwarzenberském pivovaru se dnes vaří kromě schwarzenberského piva Platan (značka je podle platanové aleje vedoucí k pivovaru) i jiné rodové pivo, Lobkowitz. V obou případech se jedná ale již o obchodní značky a ne majitele pivovarů.

K historicky velmi zajímavému tématu patří pivovarnictví rodu Schwarzenbergů. Tento významný knížecí rod mající většinu hlavních panství v jižních Čechách, v Lounech, Postoloprtech, byl nositelem nových technologií a to samozřejmě platilo i v pivovarnictví. V roce 1862 se uvádí na knížecím Schwarzenberském panství 32 činných pivovarů. Vzhledem k rozvíjející výstavbě velkých pivovarů se mnoho menších mění na sklady těchto pivovarů nebo úplně zaniká. Na počátku 20. století je v činnosti jen 17 schwarzenberských pivovarů: tři velkopivovary - Protivín, Louny, Třeboň, další pivovary - Černá Hůrka (Schwarzbach), Český Krumlov, Postoloprty, Vimperk, Chýnov, Lovosice, Petrův Dvůr, Plavnice, Prášily, Starosedelský Hrádek, Sedlec (u Kutné Hory), Velký Vosov, Weissenbach v Horních Rakousích a pronajatý Velký Ždíkov (Zdíkov u Vimperka). Nevýznamnější a centrum veškerého pivovarnictví byl pivovar Protivín, kde byla rovněž laboratoř a sladovna. Číslo berte prosím jako přibližná, protože ještě několik dalších pivovarů bylo v nájmech a vlastnická struktura není úplně jasná. Uvedené podklady byly čerpány přímo z reklamního tisku protivínského pivovaru kolem roku 1900.

K vyobrazeným účelovým známkám se bohužel kromě metrologických údajů nepodařilo zjistit nic o původu jejich vzniku a účelu jejich použití. Značka knížecího pivovaru ve Vimperku nebyla dosud popsána, líc i rub je stejný. Jednostranné známky pivovaru Protivín, označované jako kovářské sloužily s největší pravděpodobností jako deputátní pro zaměstnance pivovaru. O tom, že se jedná o pivovar Protivín či Protivínské pivo není pochyb, protože se našly v konvolutu účelových známek výhradně protivínského pivovaru na půdě v Protivíně.

Účelová známka schwarzenberského pivovaru Vimperk

A=R průměr: 23,1 mm; váha: 4,33 g; materiál: mosaz

Opis: FÜRSTLICHES BRÄUHAUS WINTERBERG:

Ve vnějším mezikruží perlovec, ve vnitřním mezikruží nápis a uprostřed v kruhy vbitá číslice 2, hrana hladká.

Účelové známky pivovaru Protivín

Čtvercový mosazný plech se zastříženými okraji s vbitou hodnotou 1 L a pod P P

Jednostranná 33,6 x 37,0 mm; váha: 4,96 g; tloušťka plechu: 0,6 mm; díрка

30,9 x 31,8 mm; váha: 3,04 g; tloušťka plechu: 0,5 mm; slabé písmo

37,2 x 32,3 mm; váha: 3,69 g; tloušťka plechu: 0,5 mm; silné písmo

Marek Cajthaml

Neurčené účelové ražby, 19. část

Ing. Jan Marek uveřejnil v letech 2001 - 2008 ve Sběratelských zprávách 18 dílů seriálu Neurčené účelové známky. Publikoval v něm v souhrnu 189 ražeb, z nichž některé byly později čtenáři blíže určené. Navazuji zde na předchozí seriál a předkládám veřejnosti první tucet dosud blíže neurčených účelových známek. Jejich číslování navazuje na poslední 18. díl série publikované ing. Markem.

- 190) **A:** Dvouřádkový nápis 1 / A H, pod tím sladovnické náčíní
R: Hladký
 Olovo, Ø 26,3 mm, 8,0 g
- 191) **A:** Třířádkový nápis A. B. / W., mezi horními literami vbitá Davidova hvězda, perlovec
R: Opis GUT FÜR 1/2 LITER BIER, uprostřed pивní sklenice s víčkem, na sklenici vbito "0", perlovec
 Mosaz, Ø 23,8 mm, 3,4 g

- 192) **A:** Dvouřádkový nápis HAUSTRUNK / A. Br. E. pod vodorovnou ozdobou, perlovec
R: Dvouřádkový nápis 1/2 / LITER, perlovec
 Mosaz, Ø 24,3 mm, 7,5 g
- 193) **A:** Monogram ČL nebo LČ v kruhu - psací litery
R: Hladký kruh o vnitřním průměru 16,5 mm, vystouplý okraj
 Mosaz, Ø 22,0 mm, 4,2 g

- 194) **A:** V horním a dolním rohu D / Š, uprostřed mezi dvěma řádkami hrubého perlovce dodatečně vbité číslo (1003), při okraji hrubý perlovec
R: Letadlo zprava, pod ním dodatečně vbitý český lev, to vše v tlustém rámování
 Hliník, klipa na koso 21,0 x 21,0 mm, 2,8 g
 Poznámka: Při horním okraji dodatečně vyvrtaný otvor průměru 4,0 mm.
- 195) **A:** Opis A. EHRNGRUBER, uprostřed stylizované slunce s osmi paprsky mezi nimiž jsou kuličky
R: Dvouřádkový nápis BIER / MARKE ve vavřínovém věnci
 Mosaz, Ø 21,3 mm, 2,6 g
 Poznámka: Osy 1 h.

- 196) **A:** Kaligrafické iniciály F A
R: Dvouřádkový nápis 1 / KR mezi dvěma dole spojenými ratolestmi
 Mosaz, Ø 19,6 mm, 2,5 g

- 197) **A:** Nápis HF (ligatura). S., perlovec
R: Nápis 2, perlovec
 Měď, Ø 18,2 mm, otvor Ø 2,5 mm, 1,7 g

- 198) **A:** Nápis HOBLIK, perlovec
R: Nápis SUPPE, perlovec
 Mosaz, šestiúhelník, vzdálenost stran 26,4 mm, 4,0 g

- 199) **A:** Nápis J. K. v hladkém a perlovém kruhu
R: Nápis 1 nad dvěma dole svázanými ratolestmi
 Mosaz, Ø 19,6 mm, 2,4 g

- 200) **A:** Nápis J. K., mírně dolů číslice 1 pod rakouskou císařskou korunou, to vše v hladkém a perlovém kruhu
R: Negativní obraz líce
 Mosaz, Ø 23,1 mm, 3,5 g

- 201) **A:** Nápis J. Z. v rozvilinách a čtyřpásu, hladký kruh a perlovec
R: Dvouřádkový nápis 1/2 / LITRU, to vše v dole svázaném a nahoře otevřeném věnci,
tenkým hladkým kruhu a perlovcí, dole vpravo značeno PICHL
Mosaz, Ø 22,2 mm, 3,3 g
Poznámka: Ražba I. B. Pichl Praha.

1913 - 2013

Muzeum východních Čech v Hradci Králové a Česká numismatická společnost
pobočka v Hradci Králové si vás dovolují pozvat na

MUSEUM
VÝCHODNÍCH ČECH V HRADCI KRÁLOVÉ

NUMISMATICKÝ PŘEDNÁŠKOVÝ CYKLUS

Cyklus přednášek v přednáškovém sále muzea:

- PhDr. Vojtěch Brádl: Numismatická sbírka Muzea východních Čech v Hradci Králové
- MUDr. Zdeněk Petráň: Konec „stojatých vod“ v problematice počátku českého mincovnictví
- Jan Bajer: Nejstarší papírová platidla Československé republiky
- Ing. Jan Videman: Moravské denáry

sobota 16. 3. 2013 od 13 hodin

Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Eliščino nábřeží 465
500 01, Hradec Králové 1, www.muzeumhk.cz

MUSEUM
1913 - 2013

Výbor královéhradecké pobočky
Plán činnosti na rok 2013

V roce 2013 plánujeme organizovat tyto akce v těchto termínech:

05. 01. 2013	Schůzka s přednáškou: • Jiří Šretr: <i>Počátky české numismatiky</i>
19. 01. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
02. 02. 2013	Výměnná schůzka
16. 02. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
02. 03. 2013	Výroční členská schůze s malou aukcí numismatického materiálu
16. 03. 2013	Oslavy k 100. výročí Muzea východních Čech v Hradci Králové Cyklus přednášek v přednáškovém sále muzea: • PhDr. Vojtěch Brádlé: <i>Numismatická sbírka Muzea východních Čech v Hradci Králové</i> • MUDr. Zdeněk Petráň: <i>Konec „stojatých vod“ v problematice počátků českého mincovnictví ?</i> • Jan Bajer: <i>Nejstarší papírová platidla Československé republiky</i> • Ing. Jan Videman: <i>Moravské denáry</i>
06. 04. 2013	Schůzka s prohlídkou aukčního materiálu
07. 04. 2013	131. členská aukce numismatického materiálu
20. 04. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
04. 05. 2013	Schůzka s přednáškou: • Ing. Emil Novák: <i>Měděné mince vídeňské měny 1812</i>
18. 05. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
01. 06. 2013	Výlet na trutnovské bojiště prusko-rakouské války 1866. Organizuje Jindřich Kudrna. Vlakové spojení bude upřesněno. Pro neúčastněné normální výměnná schůzka.
15. 06. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
06. 07. 2013	Výměnná schůzka
03. 08. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
07. 09. 2013	Schůzka s přednáškou: • PhDr. Jaroslav Štíla, CSc.: <i>Videňská cedulová tiskárna bankovek</i>
21. 09. 2013	Schůzka s prohlídkou aukčního materiálu
22. 09. 2013	132. členská aukce numismatického materiálu
05. 10. 2013	Výměnná schůzka
19. 10. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
02. 11. 2013	Schůzka s přednáškou: • Milan Borůvka: <i>Mincovní památky římských legií</i>
16. 11. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
07. 12. 2013	Výměnná schůzka
21. 12. 2013	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
04. 01. 2014	Výměnná schůzka
18. 01. 2014	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
01. 02. 2014	Schůzka s přednáškou: • Ing. Martin Diviš: <i>Obležení Vidně Turky</i>
15. 02. 2014	Výměnná schůzka s malou aukcí numismatického materiálu
01. 03. 2014	Výměnná schůzka
15. 03. 2014	Hodnotící členská schůze s malou aukcí numismatického materiálu

Všechny schůzky, vždy 1. a 3. sobotu v měsíci, se uskuteční v zasedací místnosti č. 70 Adalbertina, třída ČSA č. p. 300, od hlavního nádraží ČD linky MHD č. 2, 5, 6, 11, 15 a 17 (třetí zastávka). Začátek je vždy v 13.30 hod., malé aukce a přednášky začínají v 14.00 hod.

O dalších případných akcích a výletech budete včas informováni na našich členských schůzkách. Případné změny budou včas oznámeny na členských schůzkách.

